FENOMENUL CRIMINALITĂȚII GULERELOR ALBE ÎN SECTORUL PRIVAT (ANALIZA PRACTICII JUDICIARE)

THE PHENOMENON OF WHITE-COLLAR CRIME IN THE PRIVATE SECTOR (AN ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE)

CZU: 343.352:343.53:334.722 **https://doi.org/10.59295/spd2025j.05**

Lilia GÎRLA
ORCID 0000-0002-4979-3027
E-mail: liliagyrla@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *In this study, we investigated the phenomenon of white-collar crime in the private sector through the analysis of Case law.There have been deduced that the umbrella term 'white-collar crime' can be multifaceted and includes various criminal behaviors, in any form of malpractice committed for financial profit, manifested through abusive or fraudulent practices in the business sphere or abuse of power. We generalized five common elements of white-collar crime in the private sector: the special occupational status of the criminal; the causal relationship between this occupational status and the white-collar crime committed; the criminal behavior expressed in abusive or fraudulent practices; the purpose of obtaining personal profit; the wide circle of potential or actual victims.*

We found that, in the private sector, women commit white-collar crimes more often and the degree of harmfulness of the criminal acts committed is much more advanced. In some cases, the woman is the organizer of a crime in the financial-banking field, in other cases the woman is the co-author of the criminal act, being a family member of the author. Women-co-authors are approached as decision-makers in the economic-financial and accounting activity of the enterprise.

Keywords: *white collar crime; business fraud; financial malpractice; illegal profit; private sector.*

INTRODUCERE

Scopul cercetării empirice este cercetarea fenomenului criminalității gulerelor albe în sectorul privat prin prisma analizei practicii judiciare. Drept bază empirică a servit Arhiva Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din Republica Moldova (CSJ RM).

Primul obiectiv pe care l-am propus, este identificarea cercului componențelor infracționale prevăzute de legea penală care pot fi recunoscute, din punct de vedere criminologic, drept crima gulerelor albe. *Al doilea obiectiv* propus spre realizare este identificarea elementelor necesare ale criminalității gulerelor albe ca fenomen. *Al treilea obiectiv* este verificarea eficacității justiției în domeniul prevenirii și combaterii fenomenului criminalității gulerelor albe.

MATERIAL ȘI METODĂ

La începutul cercetării am constatat că deciziile definitive care ar putea fi supuse unui studiu criminologic, sunt foarte puține la număr existând doar la nivel de *cazuistică*, prin urmare fiind adunate cu titlu de exemplu doar 17 (șaptesprezece) decizii ale Colegiului penal CSJ RM emise în perioada anilor 2014-2022. În această ordine de idei, am repartizat 17 decizii ale Colegiului penal CSJ RM în funcție de anul emiterii: anul *2014* – 3; anul *2015* – 2; anul *2016* – 2; anul *2017* – 3; anul *2018* – 3; anul *2019* – 2; anul *2021* – o singură decizie; anul *2022* – o singură decizie.

Analizând cauzele indicate supra am găsit că majoritatea au fost săvârșite prin *concurs real*, cum ar fi: art.251, alin.(1) art.320 şi alin.(1) art.336 CP RM – *3 episoade* [1]; art.27, art.251; alin.(1) art.335; lit.d) alin.(2) art.361 CP RM – *3 episoade* [2]; alin.(2) art.238, lit.d) alin.(2) art.361 CP RM – *2 episoade* [3]; lit.b) alin.(3) art.243 CP RM – *2 episoade* [4]; alin.(2) art.238 CP RM – *un episod* [5]; art.42 alin.(5) art.238 CP RM – *2 episoade* [6]; alin.(5) art.190), lit.a),b) alin.(3) art. 243, lit. b) alin.(3) art.335, lit. a), b) alin.(1) art.244 CP RM – *5 episoade* [7]; alin.(5) art.190, lit. d) alin. (2) art. 361, lit.b) alin.(3) art.335 CP RM – *un episod* [8]; lit.b) alin.(3) art.243 CP RM –*2 episoade* [9]; art.42 alin.(5), art.191; lit.b) alin.(3) art.243 CP RM – *2 episoade* [10]; alin.(5) art.191, lit. b) alin. (3) 335, lit. d) alin. (2) 361 şi alin.(1) 314 CP RM – *3 episoade* [11]; art. 44, lit. b) alin.(3) art.335, lit. d) alin. (2) 361, alin.(1) art.310 CP RM – *2 episoade* [12]; lit.b) alin.(2) art. 244 CP RM – *un episod* [13]; alin.(1) art.361, alin.(4) art. 196, art.44, alin. (2) art.238, alin.(5) art.190 CP RM – *25 de episoade* [14]; art.46, lit.a) alin.(2) art.239; lit.a),b) alin.(2) art.260/6 – *3 episoade* (22 de victime – primul episod; 68 de victime – al doilea episod; 115 de victime – al treilea episod) [15]; alin.(5) art.191, alin.(1) art.244, lit. b), d) alin.(2) art.361 CP RM – *5 episoade* [16]; lit.b) alin.(3) art.243; lit.b), d) art.361; alin.(1) art.335 CP RM – *4 episoade* [17];

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Statutul social al criminalului. Am observat că crimele din categoria gulerelor albe din sectorul privat de obicei sunt săvârșite de următoarele categorii de subiecți: directori ai întreprinderilor, persoane cu funcţie de conducere la instituţii financiar-bancare; fondatori ai întreprinderilor, angajații din conducerea întreprinderii, adică persoane cu funcţie de răspundere care gestionează o organizaţie comercială, având drepturi şi obligaţiuni în vederea exercitării funcţiilor administrative de dispoziţie şi organizatorico-economice.

Am constatat că, în sectorul privat, *femeile* comit crime din categoria gulerelor albe mai des și gradul de prejudiciabilitate al faptelor infracționale comise este cu mult mai avansat. În unele cazuri, *femeia este organizatorul* unei infracțiuni din domeniul financiar-bancar [15], în alte cazuri *femeia este coautorul* faptei infracționale fiind membru al familiei al autorului, mama autorului [12], soția autorului [7]. Spre exemplu: organizarea, dirijarea și patronarea efectuării unor tranzacții formale și fictive cu caracter

financiar-economic: *„T.R. prin înțelegere prealabilă cu T.A. și B.I. , constituiți într-un grup criminal organizat de promovare ilegală a intereselor economico-financiare de familie, urmărind pe de o parte scopul tăinuirii faptului de însușire a bunurilor „NNN ” SRL, iar pe de altă parte atribuirea unui aspect legal sursei și proveniență mijloacelor bănești obținute ilicit în urma săvârșirii infracțiunii de sustragere a bunurilor „NNN ” SRL, precum și denaturarea informației privind natura, mișcarea și apartenența mijloacelor bănești provenite din activitatea infracțională, în perioada de timp septembrie 2004 - iulie 2005 a organizat, dirijat și patronat împreună cu T.A, și B.I. efectuarea unor tranzacții formale și fictive cu caracter financiar-economic*" [7].

Am găsit că unii conducători ademenesc femeile angajate pentru a-i folosi cunoștințele speciale, spre exemplu, economico-financiare sau contabile (angajate în calitate de economist principal, contabil-şef, şef al Serviciului desfacere al SA; şef al Departamentului Producere şi Import-Export; specialist superior credite (în cazul fraudelor în domeniul creditării)), cunoscând cu certitudine că femeia se află în poziție de subordonare existând și o dependență de serviciu, în unele cazuri femeia fiind chiar amenințată cu sancțiuni de ordin financiar sau chiar cu concedierea.

Participația în criminalitatea gulerelor albe în sectorul privat: crimele care fac parte din această categorie, sunt specifice, implică mai multe cunoștințe speciale din domeniul financiar-bancar, iar marea majoritate a crimelor din categoria analizată este imposibilă de a fi realizată fără participație penală, deoarece crima gulerelor albe se desfășoară deseori etapizat și la fiecare etapă apare nevoia de a colabora cu alte persoane (complici), spre exemplu, cooperarea infracțională cu contabil-şef de la alte întreprinderi:

– coautorat cu *specialist relaţii cu clientela* (persoana care *se afla în supunerea administrativă a inculpatei) împreună* cu o persoană cu funcție de conducere la o instituţie financiar-bancară; coautorat cu *specialist pe persoane fizice* (persoana care *se afla în supunerea administrativă a inculpatei)* [14];

– emiterea ordinelor şefilor de nivel mediu din cadrul întreprinderii prin realizarea acţiunilor către alte persoane (subalternii) decât cele coordonate de ei, *amenințând cu eliberarea din funcţii, precum și cu lipsirea de alte favoruri cum ar fi ajutoarele materiale* (produse din carne şi mezeluri), acordate de întreprindere cu ocazia diferitor sărbători. Subalternii se aflau în dependenţă de starea de serviciu şi materială faţă de şefii ierarhic superiori, executau ordinele primite [11].

Au fost observate și cazuri când pentru comiterea unei serii de operațiuni ilegale, se crea grupul criminal organizat în sensul art.46 CP RM. Coautoratul s-a depistat în mai multe cazuri între *mamă-fiu* [12], precum și *soț-soție* (spre exemplu, soțul e director SRL, iar soția – contabil-șef al acestui SRL) [7]. Femeile-coautoare sunt abordate în calitate de factori de decizie în activitatea economico-financiară și contabilă a întreprinderii.

Scopul crimelor gulerelor albe din sectorul privat s-a adeverit să aibă mai multe forme, în funcție de fapta infracțională comisă de subiect. Așadar, reieșind din analiza spețelor, am identificat următoarele *scopuri urmărite de criminalul gulerelor albe în sec-*

torul privat: înstrăinarea la preţuri diminuate a patrimoniului întreprinderii; asigurarea obţinerii controlului majoritar asupra întreprinderii; ascunderea adevărului în procesul de înfăptuire a justiţiei şi eschivarea de la răspundere penală; camuflarea gravelor încălcări a cadrului normativ privind circulaţia valorilor mobiliare pe piaţa financiară a RM; obţinerea creditelor; scoaterea de sub urmărirea judiciară a bunurilor; sustragerea bunurilor proprietarului; promovarea ilegală a intereselor economico-financiare de familie; acordarea creditelor cu încălcarea intenţionată a regulilor de creditare; introducerea datelor informatice în scopul de a obţine un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, întru realizarea intenţiei infracţionale comune; denaturarea informației privind natura, mișcarea și apartenența mijloacelor bănești provenite din activitatea infracțională etc.

Caracteristicile faptei infracţionale. Cele comise de făptuitori au avut mai multe forme de manifestare, însă am putut sintetiza următoarele trăsături comune ale faptelor:

– *Pluritatea de infracţiuni* comise de infractor sub forma de infracțiuni *prelungite* (înșelarea clienților băncii, activitatea infracțională sistematică îndreptată spre tăinuirea bunurilor obținute pe calea ilegală etc.) sau *continuie* (eschivarea de la achitarea impozitelor etc.). În majoritatea cazurilor, cele comise se încadrau prin concurs fiind aplicată schema: *infracțiunea principală* (spre exemplu, art.238 CP RM) și *infracțiunea adiacentă* (spre exemplu, art.361 CP RM etc.). Activitatea criminală de obicei se desfășura în mai multe episoade, în speţele cercetate de noi, de la 2 la 25;

– *Folosirea situaţiei de serviciu în interes material*;

– *Falsificarea actelor,* spre exemplu confecţionarea, deţinerea şi folosirea documentelor oficiale false, care acordă drepturi şi eliberează de obligaţii, acţiuni ce s-au soldat cu cauzarea de daune (deseori, emiterea unui act juridic fictiv cu titlul de document oficial etc.) [6].

– *Depăşirea limitelor competenţei stabilite;*

– *Cauzarea prejudiciului material în proporţii deosebit de mari.* Am observat că criminalii gulerelor albe sunt gata să comite fapte infracționale și să riște cu condiția că vor obține profituri extreme (spre exemplu, într-o speță obținerea unui credit bancar în suma de 2.300.000 euro pe un termen de 36 de luni [9]).

Statutul juridic al victimelor este diferit: atât persoanele fizice cât și persoanele juridice. Deseori se întâlnește *pluralitatea de victime.* Implicarea unui număr impunător de victime a avut loc în faptele penale săvârșite în domeniul de creditare de către șefii, spre exemplu, *„activând în calitate de şef al reprezentanţei Ungheni a BC „XX ” SA, folosind situaţia de serviciu, în interes material şi personal, utilizând în mod arbitrar actele prezentate de către 20 de victime la solicitarea creditelor, sub pretextul refuzului în acordarea creditelor, a utilizat în mod arbitrar actele prezentate de către clienții băncii, a falsificat semnăturile din numele lor; a însuşit, fără acordul şi consimţământul acestora, creditele eliberate pe numele lor, falsificând semnăturile din numele beneficiarilor de credite; a falsificat din numele acestora şi semnăturile din ordinele de eliberare a numerarului în baza acestor contracte şi respectiv ordinele de încasare a numerarului, scopul ilicit de intrare în posesie şi dispoziţie a banilor fiind într-un final realizat*” [8].

Într-un alt caz, „H.N. *urmărind intenția acordării ilegale a creditelor, încălcând intenționat regulile de creditare stabilite, fără a solicita și primi, de la potențialii beneficiari de credite, a setului complet de documente necesare acordării creditului, fără a efectua verificarea activității economico-financiare în scopul aprecierii credibilității clienților de rambursare a creditelor, folosind neautorizat parola directorului filialei băncii, a introdus datele persoanei în sistemul automatizat al băncii, astfel a acordat ilegal credite: în primul episod – 22 de victime (prejudiciul total de 655000 lei); în al doilea episod, – 68 de victime (prejudiciul total 2.040.000 lei); în al treilea episod* – 115 de victime. *(prejudiciul total 2382000 de lei)"* [15]. Am observat că personalitatea victimei este indiferentă pentru criminalul gulerelor albe, oricare persoană prin intermediul căreia se poate obține profit poate deveni victima lui. Cu cât mai mare este numărul de victime, cu atât mai mare devine profitul total.

CONCLUZII

Concluziile generale ale cercetării sunt coraborate cu obiectivele inițial propuse:

I. Din conținutul Părții Speciale a Codului penal, am dedus că termenul-umbrelă „*crima gulerelor albe"* poate fi multiaspectuală și include diverse comportamente criminale, sub orice formă de malpraxis săvârșit pentru profit financiar, manifestat prin practici abuzive ori frauduloase în sfera afacerilor sau abuz de putere.

II. Reieșind din analiza deciziilor Colegiului penal CSJ RM am generalizat cinci elemente comune ale criminalității gulerelor albe în sectorul privat:

1) statutul ocupațional special al criminalului ce presupune funcții de gestionare, conducere sau organizare a întreprinderii;

2) legătura de cauzalitate dintre acest statut ocupațional și crima gulerelor albe comisă;

3) comportamentul criminal exprimat în practici abuzive ori frauduloase;

4) scopul obținerii profitului personal;

5) cercul larg de *victime* potențiale sau reale.

III. Rezumând la deciziile Colegiului penal al CSJ RM, am găsit că în 7 din 17 cazuri examinate a fost pronunțată *sentința de achitare*, într-un caz procesul penal a fost încetat pe motivul expirării termenului de prescripție de atragere a persoanei la răspundere penală; pedeapsa penală a fost aplicată în 9 cazuri (9 sentințe de condamnare) din 17, din care pedeapsa cu închisoare în 6 cazuri.

IV. Am constatat că criminalitatea gulerelor albe în sectorul privat este mult mai prejudiciabilă și greu de identificat în comparație cu același tip de criminalitate în sectorul public; necesită cunoștințe aprofundate în domeniul gestionării bunurilor și finanțelor; în majoritatea cazurilor se manifestă sub forma de practici abuzive (în serie) îndreptate spre obținerea profitului sau spre majorarea acestuia.

REFERINŢE:

1. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr. 4 -1r e -178/14. Decizia Colegiului penal din 12 iunie 2014.
2. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. nr.4-1re-285/2014. Decizia Colegiului penal din 25 septembrie 2014.
3. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul 4-1re-369/2014. Decizia Colegiului penal din 27 noiembrie 2014.
4. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-121/2015. Decizia Colegiului penal din 02 iulie 2015.
5. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul 4-1re-207/2015. Decizia Colegiului penal din 02 iulie 2015.
6. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr. 4-1re-118/2016. Decizia Colegiului penal din 12 mai 2016.
7. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr. 4-1re-175/2016. Decizia Colegiului penal din 15 septembrie 2016.
8. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr. 4-1re-73/2017. Decizia Colegiului penal din 02 martie 2017.
9. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul 4-1re-58/2017. Decizia Colegiului penal din 06 aprilie 2017
10. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-163/2017. Decizia Colegiului penal din 05 octombrie 2017.
11. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-44/18. Decizia Colegiului penal din 01 martie 2018.
12. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-148/18. Decizia Colegiului penal din 09 octombrie 2018.
13. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr. 4-1re-236/2018. Decizia Colegiului penal din 18 decembrie 2018.
14. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-16/19. Decizia Colegiului penal din 22 ianuarie 2019.
15. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul nr.4-1re-246/2019. Decizia-dispozitiv Colegiului penal din 12 noiembrie 2019.
16. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA va. Dosarul nr. 4-1re-103/21. Decizia Colegiului penal din 18 octombrie 2021.
17. ARHIVA CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE A REPUBLICII MOLDOVA. Dosarul 4-1re-170/2021 1-16225887-01-4/1r/e-30072021. Decizia Colegiului penal lărgit din 21 februarie 2022.